

Prof. dr hab. Jacek Woźniakowski (1920-2012)

Pana Profesora poznałem w 1971 roku. Byłem wówczas studentem III-go roku historii sztuki. Pojawił się wraz ze swoim przyjacielem prof. dr hab. Andrzejem Ryszkiewiczem na pierwszym w dziejach ówczesnej Sekcji Historii Sztuki KUL (dzisiaj Instytut Historii Sztuki), seminarium z historii sztuki nowoczesnej. Wysoki, szczupły, ubrany trochę nonszalancko, choć z wyszukaną elegancją, wręcz sparaliżował nas przenikliwym, niemalże hipnotyzującym wzrokiem. Aury tajemniczości dodawała Mu również wyraźna blizna na policzku, pozostałość – jak się dowiedzieliśmy znacznie później – po ciężkiej ranie odniesionej podczas walk w kampanii wrześniowej, w której brał udział jako podchorąży 8 Pułku Ułanów. Z czasem, bliznę zastąpiła elegancka broda, która stała się znakiem rozpoznawczym Pana Profesora, powodem westchnień wielu naszych koleżanek.

Od starszych kolegów dowiedzieliśmy się, że Profesor będzie miał z nami wykład z historii sztuki nowoczesnej powszechnej. Po wysłuchaniu pierwszego, wiedzieliśmy już że będziemy nań chodzić wszyscy. Profesor urzekł nas bowiem przede wszystkim swoją niebywałą erudycją i rozległą wiedzą, ale także umiejętnością trafienia do słuchacza. Starał się nas nauczyć patrzeć i rozumieć trudne oraz złożone problemy sztuki nowoczesnej i współczesnej, a zarazem potrafił zarazić nas miłością do gór, które stały się przedmiotem Jego wieloletnich badań. Chociaż z wykształcenia filolog polski i filozof (uczeń prof. Stanisława Pigonia na Uniwersytecie Jagiellońskim, magisterium w 1951 roku), z zamiłowania stał się krytykiem i historykiem sztuki. Niemal od samego początku samodzielnej drogi badawczej wykazywał zainteresowanie teorią sztuki, zwłaszcza tym jak widziano góry, jak je malowano oraz jak pisano o pięknie ich krajobrazu. W efekcie, w 1974 roku opublikował rozprawę habilitacyjną pt.: *Góry niewzruszone. O różnych wyobrażeniach przyrody w dziejach nowożytnej kultury europejskiej* (wyd. niemieckie: *Die Wildnis. Zur deutungsgeschichte des Berges in der europaischen Neuzeit*, Frankfurt a.M. 1987) Bardzo ożywiona działalność wydawnicza i redakcyjna Profesora (był założycielem w 1959 roku, a następnie wieloletnim dyrektorem Wydawnictwa Znak oraz członkiem pierwszego kolegium redakcyjnego "Tygodnika Powszechnego"), przyniosła kilkaset artykułów i recenzji (w tym cały szereg bardzo ważnych tekstów z zakresu krytyki sztuki, dotyczących zwłaszcza malarstwa romantycznego, a także poświęconych koloryzmowi, jego genezie i konsekwencjom w sztuce XIX i XX wieku), oraz kilka książek: *Laik w Rzymie i Bombaju* (Kraków 1965), *Zapiski kanadyjskie* (Warszawa 1973, wyd. 2, Warszawa 1976), *Co się dzieje ze sztuką?* (Warszawa 1974), *Czy artyście wolno się żenić?* (Warszawa 1978), *Świeccy*

(Kraków 1987), *Czy kultura jest do zbawienia koniecznie potrzebna?* (Kraków 1988), *Ze wspomnień szczęściarza* (Kraków 2008), za którą w grudniu 2008 roku otrzymał Nagrodę Krakowska Książka Miesiąca. W 2012 roku Wydawnictwo Universitas w Krakowie opublikowało sześć tomów *Pism Wybranych* Profesora Jacka Woźniakowskiego.

* * *

Prof. dr hab. Jacek Woźniakowski urodził się 23 kwietnia 1920 roku w Biórkowie Wielkim w ziemi proszowskiej, w rodzinie ziemiańskiej. Był prawnikiem malarza Henryka Rodakowskiego, najwybitniejszego polskiego portrecisty XIX wieku, wnukiem Jana Gwalberta Pawlikowskiego, ekonomisty, publicysty i polityka, historyka literatury, a zarazem taternika, jednego z pionierów ochrony przyrody, dla którego Stanisław Witkiewicz ojciec zaprojektował słynną willę „Pod Jedłami” w Zakopanem. Do szkoły powszechnej uczęszczał w szwajcarskim Fryburgu, a następnie uczył się w Gimnazjum Sanatoryjnym Męskim Dra Jana Wieczorkowskiego w Rabce. Maturę uzyskał w 1938 roku, po czym ukończył Szkołę Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu i odbył praktykę wojskową w 8 Pułku Ułanów (1938-1939). Ciężko ranny w kampanii wrześniowej, działał następnie w konspiracji, był podporucznikiem, adiutantem komendanta mieleckiego obwodu AK. Odznaczony dwukrotnie za okazane męstwo Krzyżem Walecznych.

W Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II przepracował blisko czterdzieści lat, od 1953 roku do przejścia na emeryturę w 1990 roku. Już w połowie lat 50. ubiegłego wieku studenci historii sztuki – jako pierwsi w Polsce – mogli wysłuchiwać Jego wykładów o sztuce światowej po 1945 roku, podczas gdy na innych uniwersytetach naukę sztuki nowoczesnej kończono najczęściej na impresjonizmie francuskim, znacznie rzadziej na omówieniu wybranych zagadnień sztuki okresu dwudziestolecia międzywojennego. To dzięki rozmowom z Profesorem (wówczas jeszcze tylko Magistrem), jego znakomitej orientacji w problematyce sztuki współczesnej, dojrzewali przyszli członkowie Grupy Zamek, pierwszej awangardowej grupy artystycznej na gruncie lubelskim o znaczeniu ogólnopolskim, jednej z pierwszych forpoczty nowoczesności w powojennej sztuce polskiej.

W 1971 roku (wraz z prof. dr hab. Andrzejem Ryszkiewiczem) był inicjatorem powstania Katedry Historii Sztuki Nowoczesnej (od 1974 do 1981 jej kierownikiem), a następnie pomysłodawcą i pierwszym kierownikiem (w latach 1981-1990) Katedry Teorii Sztuki i Historii Doktryn Artystycznych. Ponadto w latach 1975-1980, pełnił funkcję kierownika ówczesnej Sekcji Historii Sztuki. W trakcie wieloletniej pracy w KUL, dał się poznać nie tylko jako świetny dydaktyk, wymagający, choć sprawiedliwy egzaminator, ale także człowiek w pełni oddany sprawom uniwersyteckim, dla którego liczyło się przede

wszystkim dobro Sekcji, jej pracowników i studentów. Miał bardzo konkretną wizję jak powinna wyglądać uniwersytecka nauka historii sztuki i starał się ją z powodzeniem realizować. To czym jest Instytut Historii Sztuki w chwili obecnej, jakie zajmuje miejsce na mapie akademickiej historii sztuki w Polsce, to w dużej mierze Jego zasługa. Wypromował 47 magistrów i troje doktorów (Lechosława Lameńskiego, Piotra Rudzińskiego i Małgorzatę Kitowską-Łysiak). W siedemdziesiątą rocznicę Jego urodzin, grono współpracowników, przyjaciół i uczniów Profesora wydało Mu książkę pamiątkową pt.: *Fermentum massae mundi* (Warszawa 1990).

* * *

Mimo wieloletniej pracy w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II, do którego przyjeżdżał regularnie co dwa tygodnie, w rozklekotanych, przeraźliwie brudnych i wiecznie spóźniających się pociągach, Profesor Jacek Woźniakowski pozostał wierny Krakowowi i Zakopanemu, gdzie w willi „Pod Jedłami” lubił spędzać rzadkie chwile wolnego czasu, najchętniej w towarzystwie żony Mai Woźniakowskiej z Plater-Zyberków, jak zawsze pogodnej i uśmiechniętej, w otoczeniu ukochanej czwórki dzieci (Henryka, zastępcy rzecznika prasowego w rządzie Tadeusza Mazowieckiego, obecnego prezesa wydawnictwa Znak, Róży Thun, posłanki do Parlamentu Europejskiego, Anny Grocholskiej i Jana) oraz coraz liczniejszego – w miarę upływu czasu - grona wnuków i prawnuków. W latach 1957-1959 był redaktorem naczelnym miesięcznika „Znak”, a także założycielem i redaktorem naczelnym Wydawnictwa Znak (1959-1990), korespondentem „Tygodnika Powszechnego” na trzeciej Sesji Soboru Watykańskiego II, od 1976 roku członkiem redakcji pisma „Wierchy”. W latach 1981-1982 wykładał z powodzeniem sztukę polską na Uniwersytecie w Toulouse – le Mirail (Francja). Ponadto był członkiem komitetu Obywatelskiego przy Przewodniczącym NSZZ „Solidarność” (1988), szalenie wymagającym uczestnikiem obrad „Okrągłego Stołu” (1989), pierwszym prezydentem Krakowa w III RP (w latach 1990-1991), a także wykładowcą Katedry Historii i Kultury Polskiej na Uniwersytecie Hebrajskim w Jerozolimie (1999-2000).

Profesor Jacek Woźniakowski był członkiem licznych polskich i zagranicznych towarzystw naukowych oraz stowarzyszeń twórczych, m.in.: Związku Literatów Polskich (1956-1983, w tym członkiem Zarządu Głównego 1978-1983 oraz Prezydium Zarządu Głównego 1980-1983), Polskiego PEN-Clubu, AICA, współzałożycielem Towarzystwa Kursów Naukowych, członkiem czynnym Polskiej Akademii Umiejętności PAU, Papieskiej Rady Kultury, Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie, prezesem Fundacji Kościelskich (od 1994), wiceprzewodniczącym Polskiego Komitetu UNESCO,

przewodniczącym Rady Fundatorów Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie, współzałożycielem Fundacji Judaica, a także członkiem i założycielem Klubów Inteligencji Katolickiej w Krakowie i Warszawie.

Otrzymał Nagrodę Polskiego PEN-Clubu im. Mieczysława B. Lepeckiego (1974) za książkę *Zapiski kanadyjskie*; Nagrodę Polskiego PEN-Clubu im. Mieczysława Pruszyńskiego, a także Nagrodę Fundacji Alfreda Jurzykowskiego w Nowym Jorku (1976).

Postanowieniem prezydenta Lecha Kaczyńskiego z dnia 24 października 2006, Profesor Jacek Woźniakowski został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski *za wybitne zasługi dla rozwoju polskiej demokracji, za działalność na rzecz dialogu i dobra wspólnego*. Ponadto otrzymał: Złoty Krzyż Zasługi (1974), Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1990), Krzyż Komandorski Legii Honorowej (1995) oraz Złoty Medal Zasłużony Kulturze Gloria Artis (2005). Był również doktorem honoris causa Katolickiego Uniwersytetu w Leuven (Belgia).

Profesor Jacek Woźniakowski zmarł po długiej i ciężkiej chorobie 29 listopada 2012 roku w Warszawie, w otoczeniu najbliższych. Miał 92 lata.

* * *

Msza św. pogrzebowa zostanie odprawiona 8 grudnia (sobota) o godz. 13 w kościele Sióstr Wizytek, ul. Krakowskie Przedmieście 34 w Warszawie. Po mszy św. urna z Prochami Zmarłego zostanie przewieziona do Kaplicy Zakładu dla Niewidomych w Laskach, a następnie pochowana na miejscowym cmentarzu.

Lechosław Lameński